

Simplicissimus Budapestje

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

A helytörténet kívülről érkezett hősei

Két és fél évvel ezelőtt egy örömteli megbeszélésre hívtak a Szabó Ervin Könyvtár főigazgatói irodájába. Újraindult a Városháza Kiadó, és ehhez egy informális tanácsadó testületet trombitáltak össze. Az ex officio illetékes intézmény-igazgatókon kívül hárman is ott voltunk a Nagy Budapest Törzsszabótól. Kiderült, hogy a kiadói „vállalkozás” a könyvtár kebelében indul, az ügyvezetői teendőket Csomós Miklóst, az előző ciklusokban várospolitikust bízták meg.

A tűz és víz összeegyeztetése ősi emberi álm, de eddig még senkinek sem sikerült. A költségvetési intézmények túlszabályozottsága és egy könyvkiadó szükségszerű kockázatvállalása nehezen illeszthetők össze. Ezért aztán lassan alakultak ki a működés keretei, és az elkészült (igen jó, helyenként kiemelkedő) könyvek lassan jutottak el az érdeklődőkhöz. Kezdetektől az volt a terv, hogy a szűkös, főváros adta költségvetést a hatalmas, régebbi kiadvány-készlet kiárusításával lehetne megtoldani. Ez az ügy is igen lassan haladt, talán most már a megoldás közelében jár. Régi igazság: ha a sokféle jóindulat és munka nem ideálisan illeszkedik, akkor nem összegződik.

Az első tanácsadói megbeszélésen én csak egyetlen ötletet vetettem fel, mert csak egyetlen kiadót kereső jó kézirat-ról tudtam. Ezt azonban annyira támogattam, hogy amikor Csomós igazgató arra kért, hogy ez esetben szerkesztőként is működjek közre, nem tudtam nemet mondani.

Úgy éreztem, hogy egy induló kiadónak nagy kincs ez a kézirat: a Városliget iránt nyilvánvaló okokból igen erős manapság az érdeklődés. És a kívülről érkezett szerzők minden támogatást megérdemelnek kitartásukért, türelmükért. Egyikük, Ligetfalvi György olyan gyakorlati hajlamú bölcsész, akit sorsa egyszer csak a Petőfi Csarnokba sodort, később az Állatkertbe. Ő alapította a Városliget történetét feldolgozó legelső weboldalt. Lassanként Liget-szakértő lett, kiállítás rendezett, cikkek, könyv-

részletek szerzője, rádió- és tévéműsorok szereplője lett.

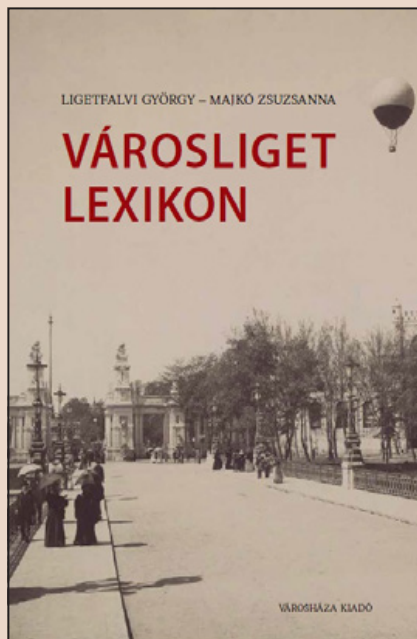
Szerzőtársa, Majkó Zsuzsanna irodalomtörténész végzettségű, ő valamivel szabályosabb pályát futott be. Már húsz éve vállaltan foglalkozik a Liget kultúrhistoriájával.

A könyv fülszövege számára így határozta meg érdeklődési területeit: „a közpark koronként eltérő használati módjai, a városlakók életében betöltött szerep koronkénti változása, az állam és a főváros vitái a Városliget reprezentatív, illetve hagyományos közparki szerepe körül, az emlékezet-kultúrában élő »Városliget-kép« változásai a XX. század folyamán.” Rendszeresen publikál a varosliget.info, illetve az ujjealigetben.blog.hu oldalakon. Jónéhányszor vezetett sétákat itt, illetve ligeti intézményekben.

Szó sincs arról, hogy amatőrök lennének tehát, de mégis, „kívülről jöttek”. A Városligettel foglalkozás életformájukká vált, az egész lexikonban érezhető valami plusz lelkesedés – ami jó olvasmánnyá is teszi. Ez ebben a műfajban szokatlan s öröndetes dolog.

Míndezt részletesebben is megírtam az előszóban, amit most – nem tagadom, a vásárlásra buzdítás céljából – ide is másolok.

A kötetet és a címlapot tervezte: Kurucz Dóra

Előszó a Városliget lexikonhoz

Fontos kézikönyvet kap kezébe a Budapest története iránt érdeklődő egyre nagyobb számú olvasóközönség. Húsz év munkája fekszik benne, és ez meg is látszik rajta. Az irodalomjegyzék 268 tételt számlál, ehhez jön még a 33 sajtótermék, amelyet átnéztek, hogy pontosítsák azokat a tényeket, amelyeket mindenki buzgón ismételtetett, pedig még azokból az időkől származtak, amikor a vélemény és a benyomás összemosódott a tényekkel.

Ez a könyv több, mint egy lexikon, abban az értelemben, hogy nem csak adatok gyors megtalálására szolgál. Igen jó, sokat csiszolt jó olvasmány is. Biztosak lehetünk abban, hogy jónéhány alkalommal előfordul majd, hogy valaki az első oldaltól az utolsóig, akár egyvagy-tében elolvassa. Nyelvezete tömör és láttató, a szerzők a múlt felidézését számos idézettel teszik teljesebbé. Ezek közül az idézetek közül számos olyan van, amelyet ők találtak – eddig megbújtak kis példányszámú, elveszettek hitt könyvek, a könyvtárakban porosodó újságok régi számaiban.

Ugyancsak reveláció számba megy az illusztrációk nagyobbik része. A múzeumokból előásott képeken kívül nagyon nagy számú Fortepan kép is gazdagítja a könyvet. Talán először mutatkozik meg ilyen mértékben a közösségi képgyűjtés ereje egy minőségi helytörténeti kiadványban.

Egy jó lexikonnak köztudomásúan hat dolgnak kell megfelelnie. Először is, tárgyát merítse ki, tárgyalja a témát teljes körűen, egészen a kézirat lezárásának időpontjáig. Másodsorban forrásait igyekezzen kritikával kezelni, támaszkodjon új, eredeti kutatásokra is, levéltári, illetve sajtóforrásokra. Harmadsorban legyen hozzá megfelelő számú illusztráció – nem mindent lehet szavakban elmondani. Negyedsorban, dolgozza fel tárgyát több szempontból, (e lexikon szempontjából értelmezve) az események/intézmények/épületek mellett külön katalogizálja az embereket/szobrokat. (Ez a munka valóságos katalógusát adja a Liget homályba vesző hőseinek: van köztük városi császár, léghajós, kertészmérnök, fotográfus, bohóc, fürdőorvos, cirkuszi vállalkozó, hintáslegény, állatkert-igazgató, liliputi embereknek értelmes életet adó színházcsináló – és sokan mások.)

Ötödsorban ásson elő olyan dolgokat, amiket a 19. századi művelődéstörténet „lesüllyedt kultúrjóságnak” nevez. Olyan dolgok ezek, amik-

ről hallottunk szüleinkektől, nagyszüleinkektől. A név még a miénk, de már nem tudjuk, mit jelent. Ilyen például a Vurstli, az Angol Park, az Ós-Budavára, az omnibusz. Hát ezeket a fogalmakat e lexikon kihalássza nekünk a múltból. Hatodosorban: ásson elő egy még az előzőnél is mélyebb réteget, olyan dolgokat, amelyeknek már a neve is elsüllyedt. Ilyen példákban különösen gazdag a Városliget története. Tegyük a kezüket a szívére, kedves olvasók, tudták Önök eddig, hogy ki volt és mit csinált egy bértolonó, vagy mi volt a cupringerlokál illetve a szerpentincsa? Könyvek esetén nem csak azt érdemes mérlegelni, hogy miről beszél, hanem azt is, hogy miről hallgat. A terjedelmet is szem előtt tartva nem foglalkozik a Liget természeti kialakulásával, régebbi és mai természetes élővilágával. Nem tér ki a Liget magában foglaló Zugló kialakulására, és nem ismerteti a Liget Projekt pillanatnyilag ismert és máris nagy változásokon átesett elképzeléseit. A kézirat kézenfekvő lezárásának időpontját úgy lehetne meghatározni: a Liget Projekt első kapavágása. A legutolsó beépített adat 2016 nyarán került a kéziratba, amikor a Vajdahunyad vára külsejére a titokzatos Lugosi Béla szobor.

Egy lexikon ideális esetben tartózkodik minden kritikai mellézköngétől, még olyan nevezetes események leírásakor is, mint például a Vajdahunyad várába tervezett Úttörőpalota előkészületei, vagy a szerencsére soha meg nem valósult ligeti Forma 1-es pálya. A szörnyülködés ezekben az esetekben is az olvasó dolga kell legyen, nem a szerzőké.

A Liget, amely távoli, kültelki kirándulási célpontból fokozatosan a város közepére ke-

rült, Budapest páratlan kincse. Fenntartva azt a lehetőséget, hogy mint mindennek, a Ligetnek is többféleképpen lehet jól akarni, érdemes figyelembe venni egy magától értetődő igazságot: „A Liget elsősorban mégis csak egy park”. Minden más csak ezután jöhet.

Ez sugárzik ebből a lexikonból. És a tárgy iránti végtelen szeretet.

A Városliget története a könyv megjelenésével egyidőben nem áll meg, sőt. Minden eddiginél mozgalmasabb korszak elé nézünk. Csak remélni lehet, hogy e kötetnek idővel lesz még olyan bővített kiadása, ami majd a most előkészületben lévő új fejleményekre is kitér. Ugyanilyen tömören, tényszerűen, higgadtan, és szeretettel.

Nem lesznek kész a választásokra a Ligetbe szánt új múzeumok – sőt

Nem emlékszem a pontos dátumra, melyik évben és hónapban történt, csak arra, hogy a hónap első keddje volt, mert a Spinoza Ház télkertiébe üldögéltünk a Nagy Budapest Törzsasztal tagjaival. Akkoriban körvonalazódott a megtorpedózott Szépművészeti-bővítés „gondolati jogutódjaként” kikelt Liget Projekt a maga teljességében. Miután mindenki kárhoztatta a tervezett pénzköltés módját és főleg helyszínét (inkább a rozsdáövezetekbe kellene építeni, ennyi pénzből csodát lehetne tenni, nem csak kulturális, hanem városszerkezeti szempontból is), én kijelentettem, hogy a többiek az asztal körül mind naivak: ez a pénz vagy így van, vagy sehogy.

Aztán a beszélgetés más mederbe terelődött: mérlegelték, mikorra lehet ez kész. Én amondó voltam, hogy ez a terv bizony elkészülhet 2018-ra, a választásokra. Közelről láttam a Kossuth tér átépítésének erőltetett tempóját, s talán mert egy könyvírás okán érintett lettem, megtetszettek a régi és az új elemekből kikevert tervek.

Ekkor megszólalt J, az akkor még létező, sőt második virágkorát élő nagy lap jó tollú kulturális rovatvezetője, igen érdekes kötetek szerzője.

— Hajlandó lennél erre egy karton pezsgőben fogadni? – kérdezte.

— Persze – feleltem magabiztosan.

Nem volt bölcs dolog. Most ott tartunk, hogy nem csak készen nem lesznek az épületek, de el se kezdték őket építeni. Közben a tervek „egy csipetnyit” változtak: egy új múzeum (?) bekerült, kettő kikerült, egy színház bekerült, majd kisvártatva kikerült, egy múzeum csiricsaré régi homlokzata (modern múzeummal a föld alatt), majd kiderült, a múzeumot mégis inkább máshol... Közben J lapja megszűnt, ő egy másik, még nagyobb hagyományú laphoz igazolt át, és néhány hete megkockáztatta a kézenfekvőnek látszó feltételezést: azért tolódik az építkezés, mert a vizes világbajnokságra kellett a pénz.

Az egyetlen dolog, amivel a Liget prog-ramból mindenki egyetértett, a Szépművészeti Múzeum Román Csarnokának renoválása viszont szépen halad. Talán az meglesz a választásokig.

A Liget Budapest Projekt kaméleonként változó, nagyon csinos honlapja most az új, akadálymentes park hájpolásával kezdődik. Az épületek közé beemelték a hangyányi léptékű kis pavilonokat, amelyeket Feszl Frigyes hajdani tervei ihlettek.

Nem lehet nem észrevenni, hogy a honlap szellemisége megváltozott. Egyre gazdagabb, a hírrovatban sok az új információ, mindenféle társadalmi szervezetek által feltett kérdésekre adott válasz, makett elhelyezése a Néprajzi Múzeumban, stb. Keserves volt a tanulási folyamat, talán volt eredménye.

Valóban szép lesz a park, és ezt mindenki támogatja is. Lehet fogadni viszont, hogy végül hány épület készül el.

Én, köszönöm, nem fogadok, ilyen jóslási képességekkel nem szabad.

Vajon milyen pezsgőt szeret J? A Hungaria Extra Dry jó lesz? Vagy inkább Kossaras barátom kedvence, a neve ellenére szintén magyar márka, a Kreinbacher? ● (www.ligetbudapest.hu)

A címlap forrása: Klösz György felvétele 1896 (FORTEPAN – Budapest Főváros Levéltára)

